

Hnutí DUHA

Zpravodaj sítě obcí směřujících k recyklační společnosti

1/2008

**Reforma poplatků za skládkování
Jak to vidí Hnutí DUHA
Velká novela a lepší recyklační služby**

Vážení čtenáři,

právě se k vám dostalo první číslo druhého ročníku Zpravodaje sítě obcí směřujících k recyklační společnosti. Tentokrát se dočtete podrobné informace o tolik diskutované Velké novele zákona o odpadech. Podrobně vás seznámíme se dvěma důležitými opatřeními, které by chtěla zavést: základní standard recyklačních služeb a reformu poplatků za skládkování. Dále předkládáme dva úspěšné české projekty odpadového hospodářství. Mohou vám posloužit jako inspirace při získávání prostředků z fondů Evropské unie. Věříme, že vám informace pomohou při řešení odpadového hospodářství ve vaší obci, městě nebo mikroregionu.

Tomáš Příkryl
Hnutí DUHA

Velká novela zákona o odpadech a reforma poplatků za skládkování

S koncem února přišel konečně na svět návrh novely zákona o odpadech. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) si v něm klade několik cílů: změnit legislativu v oblastech nakládání s komunálním odpadem, skládkování odpadu, nakládání s autobateriemi a akumulátory, nakládání s autovraky a nakládání s elektroodpadem. Protože jde o rozsáhlou novelu a každá z jejích částí navíc vyvolává diskuse, začalo se jí říkat „Velká“.

Některým kritikům novely se nelíbí, že vychází i z takzvané „ekologické filozofie“. Jakými ale jinými principy by se měl řídit úřad ochrany životního prostředí? Nutno také dodat, že tato námitka pochází z úst bývalých úředníků MŽP, kteří nyní pracují na ministerstvu průmyslu a obchodu.

Principy jsou jasné, realita pokulhává

Zmíněná ekologická filozofie není ničím novým. Jedná se o třicet let staré principy odpadové hierarchie a zodpovědnosti původce odpadů, platné v Evropské unii. Podle odpadové hierarchie musí být vždy na prvním místě prevence vzniku odpadů. Následuje opakované použití výrobků ke stejnému účelu. Až na třetím místě stojí materiálové využití, tedy recyklace a kompostování. Předposlední místo zaujímá využití energie obsažené v odpadech. Skládkování představuje až poslední možnost.

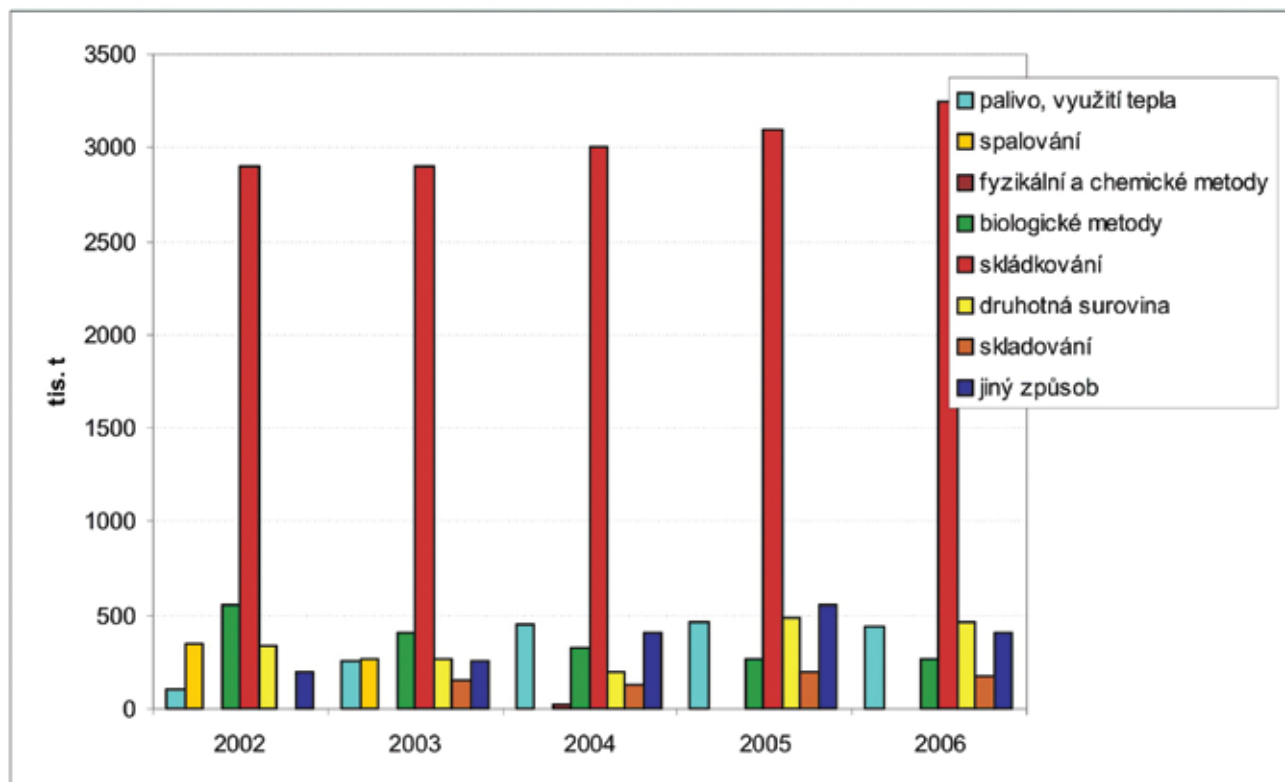
Realita je však od principů na hony vzdálená. Objem skládkovaných odpadů od roku 2002 stále vzrůstá. V roce 2006 končilo na skládkách 81 procent komunálních odpadů. Není se čemu divit. Skládkování je totiž vůbec nejlevnější metodou nakládání s odpady, následuje pálení odpadu ve spalovně. Třídění a recyklace je až na třetím místě. Oproti skládkování vychází až o dva a půl tisíce korun na tunu odpadu draž. Právě proto je důležité zvednout cenu skládkování tak, aby se třídění a recyklace vyplatila.

Experti volají po změně

Velmi levné skládkování a úleva od poplatků za spalování komunálního odpadu patří mezi hlavní příčiny nízkého materiálového využití odpadu v České republice. Současný zákon stanovil za tunu nevytříděného komunálního odpadu sazbu pět set korun. U nebezpečného odpadu částka narůstá a navíc se k ní přičítá poplatek za rizikovou složku. Za spalování nevytříděného komunálního odpadu se poplatek nehradí vůbec.

Situaci s poplatky kritizovala Zpráva OECD o životním prostředí a ekologické politice v České republice a Institut pro strukturální politiku IREAS. Problém v tom vidí také MŽP: „Pouze pokud se skládkování prodraží (nebo se jinak omezí), uskuteční se investice do ostatních úprav odpadů, jako jsou recyklace

Graf: Nakládání s komunálními odpady v letech 2002–2006

a kompostování.“ A pouze za předpokladu zvýhodnění odděleného sběru, recyklace a kompostování oproti skládkování mohou být realistické požadavky Plánu odpadového hospodářství na recyklaci alespoň poloviny veškerého komunálního odpadu do roku 2010.

Nutno dodat, že realizační program Plánu odpadového hospodářství doporučuje postupné zvyšování poplatků za ukládání odpadu. A to také z několika dalších důvodů. Skládování je ve většině zemí Evropské unie výrazně dražší než u nás. Navíc výše poplatku vzhledem k růstu ostatních cen na trhu téměř stagnuje. Význam poplatku spočívá i v možnosti získání dodatečných finančních prostředků.

Jak na konstrukci poplatku

Náklady na skládkování odpadů je možné změnit jednoduše – zvýšením sazby, kterou platí provozovatel skládky.

Podobně lze zavést nový poplatek za spalování odpadů ve spalovnách směsných komunálních odpadů. Výsledkem by měl být stav, kdy bude nejlevnější variantou komunální odpady recyklovat. Skládování by mělo být nejdražší.

Pokud by se zvyšování poplatků týkalo pouze skládek, odpady by se logicky přesunuly do spaloven. Změna, po které volá stát, tedy padesátiprocentní podíl recyklace, by nenastala. Stejně jako skládky pohlcují i spalovny komunálního odpadu papír, plasty a další kvalitní druhotné suroviny. Spalováním se navíc do ovzduší uvolňují značné exhalace oxidu uhličitého.

Daň za spalování a současně skládkování vybírá mnoho zemí. K neúspěšnějším patří Nizozemsko a Vlámsko, kterým se podařilo překročit šedesáti a sedmdesátiprocentní míru recyklace komunálních odpadů.

x

	skládování	spalování
Nizozemsko	do 1100 kg/m ³ : 77,9 €/t (1947 Kč/t) od 1100 kg/m ³ : 90,3 €/t (2257 Kč/t)	29,7 €/t (742 Kč/t)
Vlámsko	90 €/t (2250 Kč/t)	6,2 €/t (155 Kč/t)

Hnutí DUHA o Velké novele: přesunout poplatky do krajů

Na návrh Hnutí DUHA zaneslo MŽP do Velké novely změnu příjemce poplatku za skládkování komunálního odpadu. V současnosti dostává všechny peníze obec, kde se skládka nachází. Tato koncepce vznikla začátkem devadesátých let, kdy bylo potřeba rychle vybudovat nové zabezpečené skládky a staré uzavřít. Poplatky sloužily obcím jako náhrada za to, že s novou skládkou na svém katastru souhlasily.

O více než patnáct let později ovšem nastává úplně jiná situace. Česká republika další skládky nepotřebuje. Není proto nutné pomocí poplatků motivovat obce k jejich budování. Obce, které mají skládky, příjem z jejich provozu často investují do projektů, které nemají nic společného se snižováním dopadů skládkování na zdraví místních lidí. Například Úvanov s 1100 obyvateli si z peněz za největší skládku v Jihomoravském kraji postavil velký plavecký areál s vyhřívanou vodou.

Je potřeba, aby se peníze za skládkování vraceły zpět do odpadového hospodářství obcí a měst. Hnutí DUHA proto navrhuje udělat z nich příjem krajských úřadů. Obcím se skládkami však musí připadnout pevná částka, která zajistí, že nepřijdou o peníze, s nimiž počítají v rozpočtu.

Poplatky za skládkování by měly být určené výhradně do projektů prevence, opakovaného použití a recyklace odpadů. A to proto, že každý kraj má jiné priority. Někde si za ně stanovili například vybudování spalovny. Exemplárním příkladem je Jihomoravský kraj, který investuje prostředky na komunální odpady v poměru: 79% rozpočtu na spalovnu, 21% na recyklaci a 0,1% na prevenci a ekologickou výchovu. Jednadvacet procent sice není nula, rozhodně to ale není hlavní priorita.

Jak poplatky rozdělit?

MŽP navrhuje rozdělit výnos z poplatků za skládkování mezi kraje a dotčené obce v poměru 80 ku 20 procentům. Obcím se to ale nelíbí, protože by dostávaly méně, než činí částka doposud stanovená zákonem. Namítají, že s ní počítají v investičních projektech.

Z tohoto důvodu Hnutí DUHA navrhuje přidělit dotčeným obcím pevnou kompenzační částku. Zbytek by kraje rozdělovaly na recyklační programy, prevenci odpadu a další opatření. Obce by dostávaly za tunu skládkovaného komunálního odpadu 500 korun, což odpovídá sazbě stanovené zákonem pro rok 2009 a dále.

Zpoplatnit i materiál na zajištění skládky

Hnutí DUHA by uvítalo, kdyby poplatky pokrývaly také ukládání technologického materiálu – tedy zeminy, kterou se překrývají jednotlivé vrstvy odpadu. Stává se, že skládky vykazují za technologický až polovinu uloženého materiálu. Na tento problém upozornil i Nejvyšší kontrolní úřad. Stát měl podle všeho přijít v letech 2002 až 2004 o 748 milionů korun. Zpoplatněním technického materiálu by se mohlo předejít obcházení plateb. Navíc by vzrostla motivace provozovatelů skládek k tomu, aby využívali mechanicko-biologické technologie. Jejich pomocí lze totiž vyrábět znečištěnou zeminu, kterou by mělo být možné za technologický materiál považovat. Tato změna by přinesla ještě další výhody: rozvoj mechanicko-biologických technologií, méně biologicky rozložitelných komunálních odpadů na skládkách, dotřídění směsného komunálního odpadu, a tedy i vyšší materiálovou efektivnost ekonomiky. Obecně by tak vzrostla životnost skládek a poklesly nároky na zabírání krajiny novými projekty.

x

Odpadové projekty podpořené Evropskou unií

1. Čistá obec Trojanovice

Trojanovice si daly za cíl vylepšit bilanci třídění odpadu. Zaměřují se na zvýšení počtu a kapacity sběrných míst a zlepšení jejich obslužnosti a estetické úrovně. Projekt si klade za cíl zařídit také doplňkový pytlový sběr druhotně využitelného odpadu a dotřídovávání odpadu ve sběrném dvoře. Dotřídovávání by mělo lépe zapůsobit na obyvatele obce. Dodnes totiž panuje názor, že vše stejně skončí na skládce. Pokud občané uvidí, že se odpad dotřídí, budou cítit v separaci větší smysl. Celkové náklady na projekt činí 6 664 000 korun.

2. Nové sběrné dvory v Plzeňském kraji

V Plzeňském kraji si dali za cíl vybudovat osm sběrných dvorů odpadu v obcích nad dva tisíce obyvatel, kde tato zařízení doposud chyběla. Nové sběrné dvory vznikly v Bělé nad Radbuzou, Horní Bríze, Nýrsku, Spáleném Poříčí, Třemošné, Zbirohu, Strašicích a Štěnovicích. Sběrné dvory slouží k dočasnému shromažďování a třídění odpadu z příslušné obce a jejího spádového území. Jsou oplocené, vybavené kontejnery, ekoskladem, buňkou pro obsluhu a bezpečnostním kamerovým systémem. Součet ploch všech dvorů je 12 617 m² a předpokládaná roční kapacita 880 tun. Realizace začala v květnu 2005 a skončila v říjnu téhož roku. Projekt přišel celkově na 21 227 784 korun.

x

Co se chystá v Trojanovicích?

Zvýšení množství sběrných míst

Počet sběrných míst vzroste z 15 na 21, tedy o 40%. Kapacita nádob na odpad se tím zvýší z 84,1 m³ na 146,5 m³, což je nárůst o 74 %.

Zavedení doplňkového pytlového sběru plastu a bioodpadu

Pytlový sběr se jeví jako dobrá volba vzhledem k rozlehlosti katastru Trojanovic a horší dostupnosti sběrných míst. Od sběru bioodpadu (zvláště trávy a listí) si obec slibuje nižší četnost podzimního pálení biomasy ze zahrádek.

Zpřístupnění sběrných míst v zimním období

V rámci projektu hodlá obec koupit nákladní auto na svoz odpadu a také na zpřístupnění sběrných míst v zimním období.

Rozšíření sbíraných komodit

V rámci projektu budou sběrná místa jednotná a na každém místě budou sbírány veškeré druhy druhotně využitelného odpadu. K dnes již běžně tříděným komoditám (plast, papír, sklo) přibude nápojový karton, bílé sklo, kov.

Propagace sběru druhotně využitelného odpadu

Lepší recyklační služby – co slibuje novela odpadového zákona?

Když vláda schválila v červnu 2003 Plán odpadového hospodářství ČR, Hnutí DUHA uvítalo, že se chystá postupně dosáhnout padesátiprocentní míry recyklace.

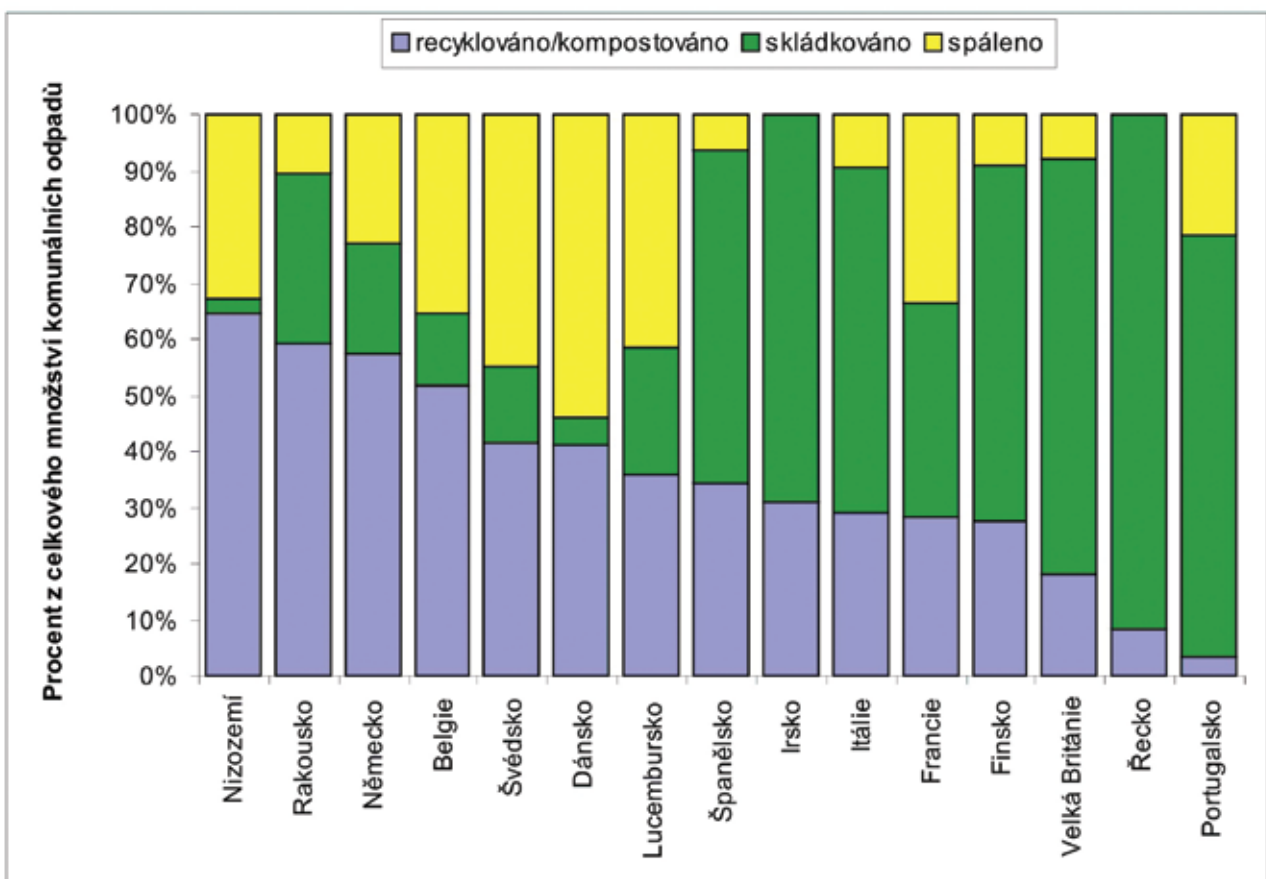
Česká republika v současnosti materiálově využívá asi 20 procent komunálního odpadu. Přitom úspěšné evropské státy – Německo, Rakousko, Nizozemsko, Vlámsko – už překročily padesát, v nizozemském a vlámském případě dokonce sedmdesát procent.

Špatnou situaci v České republice kritizovala také zpráva OECD z října 2005. Poukazuje na to, že „využití

a recyklace je ve srovnání s ostatními zeměmi EU na nižší úrovni u řady kategorií odpadů. Přibližně 60 procent komunálních odpadů je dosud ukládáno na skládky“.

Lepší materiálové využití odpadu patří mezi klíčové kroky ke snížení ekologické zátěže české ekonomiky. Pomůže řešit ekologické škody, vznikající při těžbě a zpracování surovin. Zároveň se projeví i ekonomicky: omezí dovoz surovin a jeho příspěvek k záporné stránce obchodní bilance. Zvýšení materiálového využití rovněž otevře nové možnosti a pracovní místa v oblasti zeleného průmyslu.

Graf: Skládkování, spalování a materiálové využití komunálního odpadu v jednotlivých zemích EU-15 v roce 2004

Nepřijde to samo

Ale padesátiprocentní cíl se nemůže naplnit jen tak, pouhým vyhlášením. Je třeba mu pomoci. Na místě je zlepšení recyklačních služeb, rozvoj trhů s recyklovanými produkty a zavedení stimulačních ekonomických nástrojů. Zapomínat by se nemělo ani na osvětu mezi občany.

Konkrétní sadu opatření navrhlo Hnutí DUHA už v prosinci 2005. Od té doby ministerstvo životního prostředí některé realizovalo. Dvě z nich se dostaly do Velké novely zákona o odpadech: základní standard recyklačních služeb a reforma poplatků za skládkování.

Základní standard recyklačních služeb

MŽP navrhuje po vzoru Slovenska nebo Rakouska stanovit, aby obce od roku 2010 zajistily možnost třídění alespoň hlavní složky komunálního odpadu. Ve třetím odstavci sedmáctého paragrafu zákona o odpadech by proto měla za slovo „rozpouštědla“ přibýt tato věta: „a od 1. 1. 2010 minimálně čtyři využitelné složky komunálního odpadu (papír, sklo, plast a nápojové kartony) a biologicky rozložitelný komunální odpad“. Tyto materiály tvoří obvykle 80 procent českého domovního odpadu.

Jak to chodí v zahraničí?

Stejně ustanovení je součástí zákona na Slovensku již od roku 2004 (a platit bude od roku 2010). První zkušenosti ukazují, že slovenské obce a města se začínají skutečně zajímat o možnosti zlepšení recyklačních služeb pro své občany.

V Rakousku mají obce od ledna 1995 povinnost sbírat a upravovat biologicky rozložitelný odpad z domácností. Díky tomu se nachází po celé zemi více

než 500 kompostáren s celkovou kapacitou přes 1,1 milionu tun ročně a 12 zařízení pro mechanicko-biologickou úpravu zbytkového odpadu s kapacitou 390 tisíc tun ročně. Rakousko také výrazně zvýšilo míru recyklace a kompostování. Mezi roky 1989 a 1999 se více než ztrojnásobila – ze 14 na 50 procent. Míra recyklace a kompostování je v Rakousku jednou z nejvyšších v Evropě.

x

Bioodpady: pomohla by vyhláška

Problematika třídění a předcházení vzniku biologicky rozložitelných odpadů je složitá a velmi rozsáhlá. Proto se k ní na stránkách Zpravodaje často vracíme. Současný zákon ukládá producentům komunálního odpadu – tedy městům a obcím – povinnost předcházet vzniku odpadu, omezovat jeho množství a dávat přednost materiálovému před energetickým využitím či odstraněním.

Realita je ale dost odlišná. Možnost třídění biologicky rozložitelné odpady, jako je listí, tráva nebo kuchyňské odpady, mají občané pouze v několika málo místech. Přitom tato složka tvoří 41 procent komunálního odpadu.

Obcím by v třídění bioodpadu pomohla speciální vyhláška. Měla by vymezit jasná technická pravidla pro nakládání s bioodpady, rozšířit počet tříd kompostů a umožnit menším obcím vybudovat levně a bez komplikací obecní kompostoviště. Vyhláška o nakládání s bioodpady by měla být předložena do Parlamentu společně s Velkou novelou zákona o odpadech, avšak nyní ještě není známo její konečné znění. Vrátime se k ní v jiném čísle Zpravodaje.

STATNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Vydání také podpořil Státní fond životního prostředí a CEE Bankwatch Network.

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A › Bratislavská 31, 602 00 Brno
T › 545 214 431
F › 545 214 429
E › info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Zpracovali: Tomáš Příkryl a Ivo Kropáček.
Fotografie: Ivo Kropáček, Tomáš Příkryl, Denisa Blatná,
Luděk Janda, Duales System Deutschland.
Vydalo Hnutí DUHA, duben 2008.

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.